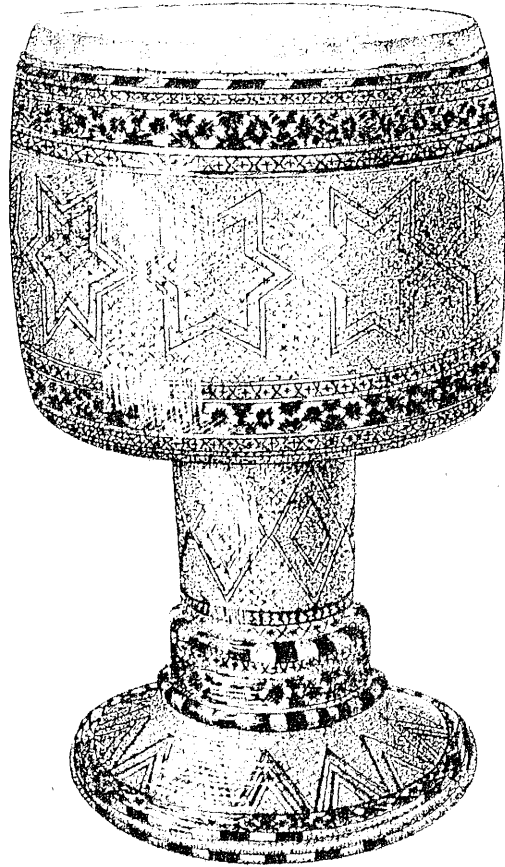

فی

ضبط صوت [Zabte Sowt]: ضبط صدا، دستگاهی که صدا ضبط می کند. نخستین دوره ضبط صفحه در ایران، در زمان مظفرالدین شاه قاجار صورت پذیرفته است و تصنیف هائی توسط دسته اعتضادیه، با سنتور علی اکبر خان شاهی، نی نایب اسداله و تار میرزا حسین قلی به ضبط در آمده است.

ضبط نوار مغناطیسی [Zabte Navâre Meqnâtisi]: دستگاه ضبط و پخش مغناطیسی که با اختراع تلگرافون در سال ۱۸۹۹ میلادی بوسیله؛ والدمارپاول سن Valdemarpoulsen دانمارکی بوجود آمد.

ضد ضرب [Zedde Zarb]: حالت استقرار سکوت (در یک یا چند میزان) به جای ضرب قوی، یا نیمه قوی و یا قسمت های قوی هر ضرب را، ضد ضرب یا گونه ای از سنکپ گویند. ضد ضرب ها، فرم های موزونی هستند، با کاربردهای فراوان بخصوص در همراهی ها (آکومپانیمان).

ضرایبان، محمد جواد [Mohammad Javâd Zarrâbyân]: محمد جواد ضرایبان، نوازنده چیره دست سنتور و آهنگساز مشهور، در تهران بدنیا آمده است. از نوجوانی به فراگیری سنتور پرداخت و موسیقی را (هارمونی، ارکستراسیون و کنترپوان) نزد، دکتر محمد تقی مسعودیه فراگرفت. او پیانو را نزد هنرمندی بنام؛ فرمان بهبود می آموزد. او سر پرست گروه موسیقی سماع است. از ساخته های این هنرمند گرانقدر می توان به "عشوه های پنهانی"، "حدیث عشق"، "شب تنهائی"، "خرقه سوخته"، "ناز گناه" و "گل بهاری" اشاره داشت. از او؛ کتاب؛ قطعاتی برای پیانو چاپ و منتشر شده است.

ضرابی، غلام علی [Qolâm Ali Zarrâbi]: دکتر غلام علی ضرابی در شیراز بدنیا آمد و از کوچکی به فراگیری موسیقی و تار پرداخت. او بعد ها نزد محمود ذوالفقون نواختن صحیح تار را آموزش دید و سپس از محضر؛ فتح اله خان جلیلود و حسین علی وزیری تبار بهره برد. او در دبیرستان و دانشگاه رهبر گروه موسیقی سنتی بود. دکتر غلام علی ضرابی دکترای پزشکی خود را از دانشگاه مشهد دریافت داشته است.

ضرابی کاشانی، ملوک [Moluk Zarrâbi Kâšanî]: زنده یاد ملوک ضرابی در سال ۱۲۷۰ خورشیدی در خیابان ناصر خسرو تهران بدنیا آمد. او از خوانندگان قدیمی و همدوره با زنده یاد قمرالملوک وزیری و روح انگیزاست. زنده یاد طاهر زاده، او را در منزل عین السلطان می بیند و بمدت ۲ سال او را مشق آواز می دهد. او مدتی هم نزد خواننده معروف اقبال آذر (اقبال السلطان) آواز فرا گرفت.

ملوک ضربابی، ضرب زدن را از حاج خان عین الدوله یاد گرفت. روزی در منزل شیخ الملک اورنگ، قمرالملوک وزیری حضور داشت و پس از خواندن او، از ملوک ضربابی خواسته می شود تا بخواند و او یک آهنگ ضربی می خواند و این مقدمه مطرح شدن او می گردد. از ملوک ضربابی، صفحاتی ضبط شده و در دسترس می باشد. در آن سال ها، از طرف مین باشیان از او دعوت می شود تا به رادیو برود. از آهنگ های ملوک ضربابی که در آن روزگار معروفیت یافت می توان به: "عاشقم من"، "تو رفتی و عهد خود شکستی" و "چه خوش صید دلم کردی" که آهنگ های آن از اسماعیل مهراث بود اشاره کرد. اولین ترانه ای که ملوک ضربابی در رادیو اجرا کرد "کیستی" نام داشت که ساخته زنده یاد حسین یاحقی است.

ملوک ضربابی، کنسرت هایش را از دبیرستان فیروز بهرام شروع کرد و بعد ها در نمایش نامه های جامعه بارید شرکت کرد. ملوک ضربابی در اواخر سال ۱۳۲۵ خورشیدی به مناسبت بیستمین سال فعالیت هنریش به دریافت یک قطعه نشان لیاقت، از وزارت فرهنگ و هنر نائل آمد. این هنرمند از نزدیکان ملکه مادر بود که پس از انقلاب مورد بازجوئی و تحقیر مأموران جمهوری اسلامی قرار گرفت. ملوک ضربابی در روز چهارشنبه ۱۵ دیماه ۱۳۷۸ در تهران چشم از جهان فرو بست.

ضرب (Zarb): ضرب چند معنی دارد: در عروض بخش آخر مصراع دوم بیت را گویند. به تنبک بزرگ که نوازندگان و مرشدان، اصول وزن را بدان نگاه میدارند اطلاق می شود (لطفاً به تنبک نگاه کنید)، و همچنین، هر قسمت از تقسیمات مساوی در میزان مانند: دو ضربی، سه ضربی، چهار ضربی و و نواختن یک ضرب به معنی؛ یکبار نواختن را گویند.

ضرب اصل (Zarbe Asl): در متون قدیمی موسیقی، خاصه در مبحث دوایر ایقاعی، ضرب های اصلی موجود بوده اند که امروزه با علامت اکسان مشخص می شوند.

ضرب اصول (Zarbe Osul): از وزن های قدیمی موسیقی که در ردیف موسیقی امروزه نیز اجرا می شود. اصول موسیقی گذشته را ۲۴ تا ۳۷ وزن بوده است.

ضرب الجدید (Zarb-ol-jadid): یکی از دوایر ایقاعی قدیمی منسوب به عبدالقادر مراغه ای.

ضرب الفتح (Zarb-ol-fath): از دواير خمسته ايقاعی، منسوب به عبدالقادر مراغه ای.

ضرب القدیم (Zarb-ol-qadim): وزنی هشت ضربی با چهار ضرب سنگین و چهار ضرب سبک در موسیقی قدیم ایران است.

ضرب الملوک (Zarbol-mluk): یکی از هفت وزن منسوب به غلام سلطان ملک‌شاه سلجوقی و مرکب از نوزده ضرب.

ضرب بالا (Zarbe Bala): نت هائی که در ضرب ضعیف و قبل از نخستین خط میزان (قبل از نخستین ضرب قوی) قرار گیرند.

ضربان (Zarabân): از پدیده های فیزیکی صوت، حاصل از برخورد فرکانس در اصوات.

ضرب چنبر (Zabe Canbar): وزنی هشت ضربی با چهار ضرب بم و چهار ضرب زیر.

ضرب خفیف (Zarbe Xafif): وزنی یازده ضربی، با پنج ضرب بم و شش ضرب زیر.

ضرب زورخانه (Zarbe Zurxâne): سازی است کوبه ای از رده تنبک با این تفاوت که:

۱ - قطر دهانه آن زیادتر از ضرب معمولی است (حدود ۵۰ سانتیمتر)

۲ - تنه، صورت استوانه ندارد و به گلدان گل شبیه است

۳ - نفیر و کالبیر آن صورت شیپور یا خیمه را ندارد

۴ - جنس آن، گلی است.

ضرب قوی و ضعیف (Zarbe Qavi va Zawif): ضرب های میزان ها از نظر چگونگی و حالت موسیقی به ضعیف و قوی تقسیم می شوند. در میزان های دو ضربی، ضرب اول، قوی و ضرب دوم، ضعیف است. در میزان های سه ضربی؛ ضرب اول، قوی و ضرب دوم و سوم ضعیف است.

ضرب گرفتن (Zarb Gereftan): نگه داشتن اصول و وزن آهنگ با زدن ضربه بر آلات موسیقی. ضرب گرفتن به معنی تنبک نوازی هم می باشد.

ضرب گیر (Zarb Gir) : تنبک نواز، آنکه با ضرب، اصول را نگاه میدارد.

ضرب گیر، حاجی خان (Haji Xan Zarb-gir) : نوازنده تنبک که این فن را به استاد ابوالحسن صبا آموزش داد.

ضرب های زورخانه ای (Zarbhaye Zurxānei) : مجموع ریتم های قابل اجرا در مکان های ورزش باستانی اعم از ریتم های شنا، میل گرفتن، چرخ زدن و غیره.

ضربی (Zarbi) : تصنیفی است که ضرب گیر با تسلطی که دارد، شعر را با آهنگی که خلق و ابداع می کند، با وزن های مخصوص ارائه می دهد. ضربی گاهی اوقات با رباعی، نظیر رباعیات خیام خوانده می شود. در اجرای این نمونه تصنیف ها، دیگر تکرار کلمات و کلمات اضافی که در تصنیف بسیار است، دیده نمی شود.

ضربی، بعد، مخالف پائین (Zarbiye Bawd Moxālef pāwin) : گوشه ای در دستگاه چهارگاه است.

ضربی پانزده و دو چهارم (۱۵ ۲/۴) (Zarbiye Pānzdah va do chārom) : گوشه ای است در دستگاه چهارگاه.

ضربی چکاوک و بیداد (Zarbi Cakāvāk va Bidad) : گوشه ای است در دستگاه همایون.

ضربی شش هشتم (۶/۸) (Zarbiye šeš haštom) : یکی از گوشه های دستگاه ابو عطا و همایون.

ضربی عربی (Zarbiye Arabi) : نوایی در ردیف دستگاه بیات اصفهان یا عاشور اوندی یا بیات شیراز.

ضربی، موسیقی (Musiqiye zarbi) : این موسیقی دارای وزن و ضرب معین است. مارش های نظامی از این نوع موسیقی می باشند. موسیقی ضربی، بسیار هیجان انگیز است. نقطه مقابل موسیقی ضربی، آوازهای ایرانی است.

ضربی هندی (Zarbiye Hendi) : گوشه ای در دستگاه بیات ترک یا بیات زند یا بیات قاجار.

ضمیری اصفهانی [Zamiri Esfehāni]: مولانا کمال الدین حسین بن محمد ضمیری اصفهانی، از شاعران معروف سده دهم و غیر از ضمیری دیگری است که اهل همدان بود. این شاعر در سال ۹۷۳ هجری در گذشت. ضمیری اصفهانی، از پرکار ترین شاعران زمان خود محسوب می شود.

ضیاء [Zyāv]: ضیاء آتابای، خواننده قدیمی که سالهاست می خواند. تبحر ضیاء در خواندن آهنگ های محلی با لهجه های مختلف حائز اهمیت است. ضیاء در کنار حرفه خوانندگی، سال هاست که به برنامه سازی تلویزیون اشتغال داشته و اخیراً تلویزیون ملی ایران در رأس آنجلس را با مدیریت دکتر کامبیز محمودی تاسیس نموده است. از ترانه های مشهور ضیاء می توان به: "هله مالی"، "رینگو"، "قایقران" و "هوای خونه" اشاره داشت.

ضیاء اصفهانی [Zyāv Esfehāni]: میرزا نوراله اصفهانی، متخصص به ضیاء، از شاعران سده یازده می باشد. اصلش از قریه کفران رویدشت اصفهان است. کتاب مثنوی او به شماره 4772 OR در کتاب خانه موزه بریتانیا نگهداری می شود.

ضیاء الابصار، ناصر [Nāser Zyāv-ol-absār]: سازنده معروف سنتور و از همکاران نزدیک استاد عبدالرحیم قاسمی در تهران.

ضیاء الذاکرین (رسانی) [Zyāv-ol-zākerin]: از بزرگان موسیقی آوازی ایران که در حدود سال ۱۲۵۰ خورشیدی بدنیا آمده است. او در موسیقی قدیم، ضربی ها را بسیار خوب می دانسته و به گوشه های موسیقی کاملاً واقف بوده است. ضیاء الذاکرین چون روحانی بوده، سعی می کرده تا از ضبط صفحه دوری جوید. ضیاء الذاکرین در سال ۱۳۴۵ خورشیدی چشم از جهان فرو بست.

ضیاء خجندی [Zyāv Xojandi]: خواجه ضیاء الدین مسعود خجندی معروف به پارسی، که اصل او از شیراز است و در جوانی به خراسان رفت و در شهر خجند اقامت گزید و به خجندی معروف گردید. او از شاعران مشهور سده ششم و از شاگردان امام فخرالدین رازی است. سال وفات این شاعر ۶۲۲ هجری و مکان آن هرات بوده است.

ضیاء نظام [Zyāv Nezām]: رئیس موزیک ژاندارمری و از پرورش یافتگان شعبه موزیک دارالفنون در سال های پیش و پس از ۱۳۰۰ خورشیدی.

ضیائی، فرزین (Farzin Zyāwi) : نوازنده جوان ویلن که در تهران فعالیت دارد.